

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Controversia Vnica. Quo sensu verum sit filium esse de substantia patris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

creata sum, id est, premissa sum creatura vniri. Vel A per hoc, quod sapientia creata & genita nuncupatur, modus diuine generationis nobis insinuat. In generatione enim, quod generatur, accipit naturam generantis, quod perfectionis est. In creatione vero creatis non mutatur, sed creatum non recipit naturam creatis. Dicitur ergo filius simul creatus & genitus: vt ex creatione accipiat immutabilitas patris, & ex generatione vnitas natura in patre & filio. Et sic exponitur intellectus huius scripturae ab Hil. 1. lib. de synodis. Auctoritates autem inductae non loquuntur de Spiritu sancto, sed de spiritu creato: qui quandoque dicitur ventus, quandoque aer, quandoque status hominis, quandoque etiam anima vel quacunque substantia B inuisibilis.

Lib. de syn.
in 2. f. post
lib. princ.

Sensus quaestri.

SVMVNTVR hic actus notionales, vt ex-
Sercitè significantur per verba: vt cum di-
co, pater generat, pater & filius spirant.
Igitur querere, an actus notionales sint de al-
liquo, est querere, an generatio filij sit de
aliqua re, puta substantia patris: & similiter
an processio Spiritus Sancti sit ex substantia
patris & filij, aut ex aliqua alia re, vel ex
nihilò. Et quoniam eadem prorsus est ratio,
& eadem quaestio de personis procedentibus,
quæ est de actibus notionalibus, immò pro-
pter personas proponitur quaestio de actibus,
eo quod præintelligantur vt viæ ad personas
ipsas procedentes, ideò in conclusione respon-
det de persona filij.

Forma Textus.

CONCL. est. Filius non est genitus de nihilo,
sed de substantia patris. Probat hanc con-
clusio. Primò quoad priorem partem negan-
tem. Si filius procederet à Patre, quasi ex-
istens ex nihilo, non esset verè & propriè fi-
lius: sed hoc est falsum: Ergo. Falsitas cõ-
sequenti probatur dupliciter. Primò quia
supra ostensum est paternitatem & filiationem
& natiuitatem verè & propriè esse in diuinis.
Secundò: quia prima Ioannis vltimo dicitur, vt
simus in verò filio eius Iesu Christo. Consequen-
tia verò probatur. Si filius, procederet à pa-
tre vt de nihilo existens, hoc modo se habe-
ret ad patrem vt artificiatum ad artificem: sed
artificiatum non potest habere propriè nomen
filiationis, sed solum secundum aliquam si-
militudinem: ergo si filius procederet à pa-
tre, quasi existens ex nihilo, non esset verè
& propriè filius. Prima propositio condi-
tionalis probatur. Hoc interest inter gene-
rationem veram per quam aliquis procedit vt
filius, & factionem, quòd faciens creatum pu-
tà artifex facit aliquid de exteriori materia,
vt scamnum ex ligno, & faciens increatum
vt Deus facit ex nihilo; generans autem putat
homo generat filium de seipso, ergo si filius
procederet à patre vt de nihilo existens &c.
Antecedens quoad eam partem, quæ ait Deum
facere ex nihilo, manifestatur explicando
legitimum eius sensum, vt patet in textu.
Deinde probat S. Doct. aliam propositionem,
videlicet artificiatum non posse habere pro-
priè nomen filiationis, soluendo tacitam ob-
iectionem, ibi si qui autem ex nihilo &c. Deni-
que probatur altera pars conclusionis affirma-
tiua, scilicet Dei filium esse genitum de sub-
stantia patris, deducendo ipsam ex discursu seu

probatione partis præcedentis. Nam si gene-
rans generat filium, non de exteriori mate-
ria, neque ex nihilo; igitur illum generat
de substantia sua. Manifestatur eadem pars
ostendendo quomodo differenter filius Dei,
& filius hominis dicatur genitus de substantia
patris, vt perspicue patet in textu.

Expositio Textus.

CONCL. D. Thom. est Catholicæ fidei cõ-
fessio aduersus Arrianam impietatem.
Cuius conclusionis veritatem plurimis & eu-
dentibus Sacrarum litterarum testimonijs latè
probat & explicat August. à Magistro relatus
in 1. dist. 5. & definiunt plura Concilia, quæ di-
ligenter notauit Mol. disput. 1. Torres in suo
comm. tribus eandem conclusionem probat ar-
gumentis, vbi etiam quibusdam in eam pro-
latis & solutis argumentis illius veritatem illu-
strat, & responshones ad argumenta huius arti-
culi declarat.

CONTROVERSIA VNICA.

Quo sensu verum sit filium esse de sub-
stantia patris.

CVm dicimus filiū esse de substantia patris, Sensus qua-
dictione illa de principiū cõsubstantialitatis si-
gnificamus, siue illud sit actiuum sicut filius sit, & Sen-
dicitur esse de patre, siue materiale sicut cul-
tellus dicitur esse de ferro; siue sit principium-
formale, in ijs dumtaxat, in quibus formæ
ipsæ sunt subsistentes: vt si dicam, Angelus
Gabriel est de natura intellectuali. Dubitatur
itaque quod, siue quale principium significetur
illa dictione de.

REFERT Capr. in 1. dist. 5. quæst. vnica sen-
tentiam Dur. & Henrici dicentium particu-
lam illam de significare principium quasi ma-
teriale, præcisa omni imperfectione: quemad-
modum eadem particula significatur, cum di-
cimus cultellum esse de ferro. Eandem senten-
tiam immeritò ascribunt D. Thom. Torr. Zu-
mel. & Ban.

Vasq. dicit quatuor. Primum. Negari non
potest id, quod ait Driedo, non esse veram re-
gulam illam Augustini, videlicet dictionem
illam de significare principium consubstantiali-
le, cum nonnunquam significet efficiens, vt
Matth. primo: Quod enim in ea natum est, de Spi-
ritu S. est. & in Symbolo: Qui conceptus est de Spi-
ritu S. Secundum. Illa particula de non significat
principium quasi formale, vt rectè ait Bonau.
contra D. Thom. Tertium. Dicta particula
denotat formale principium siue consubstan-
tiale, si referatur ad essentiam: si verò refera-
tur ad nomen patris, denotat simul principiū
originis. Quartum. Nihil videtur ob stare, quo
minus dicatur pater de substantia diuina, & o-
mnes personæ similiter.

Valentia dicit tria. Primum. Si quaestio pro-
posita sit de modo nostro concipiendi, dici po-
test personam productam esse de essentia tan-
quam de materia, attendendo solum ad aliquos
conceptus inadequatos & communiore, quos
habemus de materia, & potest etiam dici per-
sonam esse productam de essentia tanquam de
forma totali subsistenti. Secundum. Si qua-
estio sit de re, certum est filium nō esse de sub-
stan-

stantia patris tanquam de materia, sed potest dici secundum rem filium esse de essentia tanquam forma, si per formam intelligamus quancunque perfectionem quouis modo pertinentem ad substantiam, & actualitatem alicuius: & isto modo potest intelligi sententia D. Th. quamquam exemplum, quod ad explicandum petit ex natura Angeli, non satis accommodatum esse videtur ad propositum. Tertium. Magis proprie dicimus filium esse de essentia patris, tanquam de principio quo originis non adequato, sed inadæquato.

Resolutio. Sciendum est primò ex D. August. in libro de natura boni, quem refert Magister in 1. dist. 36. non hoc significare penitus ex ipso, quod de ipso: Nam omne quod de ipso est, potest dici esse ex ipso, sed non omne quod ex ipso est, potest dici esse de ipso; quia non est de sua substantia: Ex ipso enim (inquit August.) sunt celum, & terra, quia ipse fecit ea; non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sicut aliquis homo, si generat filium, vel facit domum, ex ipso est filius, ex ipso est & domus: sed filius de ipso, domus vero de terra, & ligno non de ipso. Hæc August. Cuius differentia rationem assignat S. D. in 1. dist. 5. quest. 2. art. 1. eo quod hæc præpositio de proprie designat principium, & consubstantialitatem: hæc autem præpositio ex designat tantum ordinem principij. Vnde quandoque notat ordinem temporis tantum, ut ex mane fit dies: quandoque ordinem principij agentis, sicut artificata sunt ex artifice: quandoque principium materiale, ut cultellus fit ex ferro: sed de cum notet consubstantialitatem, semper notat vel principium materiale sicut cultellus est de ferro: vel agens consubstantiale sicut dicimus hominem filium generari de patre suo & de essentia patris, tamen de patre sicut de generante, & de essentia sicut de principio generationis communicato. Quod autem dicitur Matth. 1. & in Symbolo Dei filium esse conceptum de Spiritu Sancto, exponitur à D. Thom. 3. p. quest. 32. art. 2. dicente Christi conceptionem non attribui soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. Duplicem verò habitudinem in Spiritu Sancto considerari respectu Christi: vnam consubstantialitatis ad filium Dei, qui dicitur esse conceptus: alteram efficientis ad eius corpus; quam duplicem habitudinem significat illa præpositio de, adeo ut cum dicitur Christus conceptus esse de Spiritu Sancto, efficientia referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas verò ad personam assumptam. Quare, ut ibidem ait S. D. ad 1. corpus Christi, quia non est consubstantialia Spiritui Sancto, non proprie potest dici de Spiritu Sancto conceptum, sed magis ex Spiritu Sancto, ut ait Ambrosius lib. 25. de Spiritu S. c. 5. Ex quo patet Driedonem & Vasque in cautè, ne dicam temerè, reprehendisse dictarum vocum differentiam assignatam à D. Aug. & D. Thom.

Driedonis
& Vasque
huius censura
reprehendi
tur.

Conciliantur
varia dicta
D. Thom. de
habitudine
causalitatis
impositæ
per præposi-
tionem de, &
suum principium
actiuum. Et in 1. dist. 5. q. 2.
a. 1. ad 1. & ad 4. ait præpositionem de non signi-
ficare tantum consubstantialitatem, sed etiam
ordinem ad principium, qui ordo non saluatur

Secundò Considerandum est ex D. Thom. supra q. 39. art. 2. ad 5. præpositionem ex vel de non designare habitudinem causæ formalis, sed magis habitudinem causæ efficientis vel materialis, quæ causæ in omnibus distinguuntur ab ijs, quorum sunt causæ: nihil enim est sua materia, aut suum principium actiuum. Et in 1. dist. 5. q. 2. a. 1. ad 1. & ad 4. ait præpositionem de non significare tantum consubstantialitatem, sed etiam ordinem ad principium, qui ordo non saluatur

dicendo, filius est de essentia, aut pater est de essentia filij. Et hic in respons. ad 3. ait: Cum dicitur filius est de essentia patris, additur aliquid, respectu cuius potest saluari distinctio: sed cum dicitur, tres personæ sunt de essentia diuina, non ponitur aliquid, respectu cuius possit importari distinctio per dictam præpositionem significat. In responsione autem ad secundum docet præpositionem de, semper significare principium consubstantiale, siue actiuum, siue materiale, siue formale: & ita dici posse Angelum aliquem esse de natura intellectuali; & in eodem sensu verè dici filium esse de essentia patris, in quantum essentia patris filio per generationem communicata in eo subsistit.

Ex quibus triplex confurgit dubitatio. Prima Dubit. triplex. est; quia S. D. supra negauit præpositionem ex vel de significare habitudinem causæ formalis, hic autem affirmat posse per dictam præpositionem significari habitudinem causæ, siue principij formalis, in ijs in quibus ipsa formæ sunt subsistentes. Secunda est; quoniam hic & ubiq; negat dici posse vnam aut tres personas esse de essentia diuina: cum tamen eadem esse ratio videatur de hac propositione, Pater vel filius est de essentia diuina, sicut de hac, Angelus Gabriel est de natura Angelica, quam hic approbat S. D. Ex quibus emergit tertia dubitatio. Nam si verum est per dictam præpositionem de significari semper ordinem ad principium realiter distinctum, incongruè & falsò diceretur Gabriel esse de natura Angelica.

Ad hæc dico primò præpositionem de non significare habitudinem causæ formalis præcisè, sicut nonnunquam significat habitudinem causæ materialis præcisè, sed semper cum habitudine causæ formalis; significat etiam habitudinem originis ad agens siue producentem; Quo fit, ut non rectè dici possit filium esse de essentia diuina, quia significaretur ordo ad eam, ut ad principium producentem. Cum autem hic ait Angelum esse de natura intellectuali, locutio imperfecta est & supplenda hoc modo: Angelus hic à Deo productus est de natura intellectuali: sicut etiam rectè dicitur filius esse genitus de essentia patris. Secundò dico diuersam esse rationem de Angelo respectu suæ naturæ, & de filio Dei respectu naturæ diuinæ; Nam Angelus nō est sua natura, cum in eo distinguatur realiter suppositum à natura, esse ab essentia, potentia habitus & operationes ab eius substantia: & ideo saluatur quædam realis causalitas formalis Metaphysica, & realis distinctio inter naturam Angeli & ipsum Angelum: ac proinde congruè dicimus Angelum esse de natura intellectuali ut principio formali, non autem filium Dei esse de natura, vel de essentia diuina. Et quia ubi non est realis distinctio, non est etiam verè & proprie causalitas, ideo S. D. supra dixit per dictas præpositiones non significari habitudinem causæ formalis, sed magis efficiētis aut materialis, quia forma nō sēper distinguitur à re producta, ut patet in Deo genito & spirato. Materia verò & efficiens semper distinguuntur ab effectu. Tertiò dico D. Th. supra negasse per dictas præpositiones significari formam, quia nō possunt denotare quancunque formam, sed tantum subsistentem, ut explicatur hic ad secundum. Quartò dico locutionem illam D. Tho. esse comparatiuam, non absolutam, sic enim ait: Hæc præpositio ex, vel de, non designat habitudinem causæ formalis, sed magis habitudinem cau-

2. Solus.

3. Solus.

4. Solus.

sa efficientis, vel materialis. Qua forma loquendi A
non videtur penitus excludere causam forma-
lem, sed tantum insinuare minus propriè & in
paucioribus illam denotari. *Postremo dico per*
dictas præpositiones non denotari causam forma-
lem formaliter loquendo, quia significatur
ad modum, & similitudinem causæ materialis,
vt patet ex immediatè dicendis.

Nota modò
loquendi.

Tertio notandum est ex eodem S. D. in 1. loco
allegato diuinam essentiam in generatione filij
accedere ad similitudinem materiæ, siue vt ibi-
dem dicitur secundum materiam, si à materia
remoueatut totum, quod est imperfectionis,
& remaneat hæc sola de conditionibus mate-
riæ, quod est manens in re, & per eam res sub-
sistit. Quibus verbis non affirmat. S. Doct. di-
uinam essentiam habere quouis modo ratione
materiæ, aut esse principium quasi materiale,
vt ei perperam imponunt prædicti exposito-
res: sed ait accedere ad similitudinem materiæ:
qua moderata forma loquendi nō affirmat sim-
plicitèr similitudinem ad materiam, sed acces-
sū ad similitudinem; quia nimirum non assi-
milatur nisi in quibusdam cōmunibus, ex qui-
bus vnum præcipuum ibidem exprimit D. Th.
scilicet manere in re, &c.

Conclusio-
nes dedu-
ctæ, & pro-
bata.

PRIMA CONCL. De semper significat princi-
pium consubstantialiale. Hæc fuit satis probata & ex-
plicata contra Vasq.

SECUNDA CONCL. Eadem præpositio quan-
do, significat principium quasi formale, quamuis nō
præcise. Hæc patet ex dictis.

TERTIA CONCL. Falsa est hæc præpositio,
Pater est de essentia diuina, vel tres persone sunt de
essentia diuina. Hæc etiam patet ex dictis.

QUARTA CONCL. Non rectè dicitur diuinā
essentiam habere quouis modo rationem materiæ, aut
esse quasi materiam, vel quasi principium materiale;
quamuis rectè dicatur diuinam essentiam accedere
modo superius expresso ad similitudinē materiæ, quo
ad id, quod perfectionis est.

ULTIMA CONCL. Non sufficienter exponi-
tur hæc præpositio, filius est de essentia patris, dicendo
cum Magistro, filius est de essentia patris, id est de
patre essentia. Hanc probat S. Th. in littera.

CONTRA primam conclus. est argumentum
Vasq. ex Driedone supra solutum.

Obi. cont. 2.
concl.

CONTRA secundam profert Vasq. argumē-
tum D. Bonau. quod est argumentum D. Th.
quartum, in allegato superius a. ex primo sententia-
rum. Eadem enim inquit ratione dici posset pa-
trem esse de substantia filij, quia in vtroque ea-
dem essentia est, quasi principium formale vtri-
usque. Respondet S. D. negando consequentiam.
Ad probat. ait non notari ibi tantum consub-
stantialitatem, sed etiam ordinem ad principiu,
qui non saluatur, si diceretur, pater est de essen-
tia filij.

Obi. 1. cōt. 3.
concl.

CONTRA tertiam argumentatur Vasq. Di-
cimus Angelum esse de natura Angelica; igitur
dicere possumus patrem esse de natura di-
uina, & tres personas similiter. Confirmatur.
Quia suppositum dici solet esse de tali natura,
cuius est suppositum. Denique particula de re-
lata ad solam naturam absolutè, nō significat o-
riginem; ergo dici potest pater esse de natura
diuina. Resp. ad primum nullam esse conseq. ob-
rationes superius allatas. Ad confirmationem ne-
gatur antecedens vniuersaliter; falsum esse e-
nim in natura, quæ sola ratione distinguitur à
supposito. Ad vltimum negatur antecedens.
Deinde negatur etiam consequentia, ob di-
ctam causam; quia scilicet in Deo non di-

stinguitur natura à supposito, sicut in crea-
tis.

CONTRA eandem concl. argumentatur Va-
ob. 2. lentia, & probat exemplum petium ab Ange-
li natura non esse satis accommodatum. Quo-
niam intellectualis Angeli natura producit
vna cum ipso; ergo non videtur Angelus dici
propriè esse, aut fieri de natura intellectuali.
Consequentia probatur: Nam quia materia
rerum à Deo creatarum per eandem creatio-
nem à Deo facta est, dici minimè potuerunt
esse aut fieri de materia, vt in proposito lo-
quimur. Resp. nullam esse conseq. Ad proba-
tionem nego similitudinem; quia materia ha-
bet rationem patris & primi subiecti receptiui
formæ; & ideo cum dicitur aliquid fieri ex
materia, semper intelligitur præexistere ma-
teriam alia actione productam, vt patet in
productionibus tā naturalibus quàm artificia-
libus apud nos. Forma verò subsistens nec ra-
tionem habet partis, nec intelligitur aut in-
telligi potest verè & realiter præexistens suo
supposito: & ideo cum asseritur Angelus esse
de natura intellectuali, non denotatur Ange-
licam naturam propriè & realiter præexistere
vt alia actione productam, sicut denotatur di-
cedo rem aliquam ex materia produci: sed de-
notatur consubstantialitas cum ordine ad prin-
cipium productiuum.

CONTRA quartam sunt argumēta, quæ re-
ferunt & soluunt Capr. Caiet. Torres, Zumel.
Mol. & alij.

CONTRA vltimam argumentantur Torres Ob. cont.
& Zumel. & probant in ea falsum imponi Ma-
gistro. Nam verba Magistri sunt: Filius est de
substantia patris, id est à patre est, cum quo e-
iusdem substantia est, id est vt ex principio a-
ctiuo consubstantiali, quod idem affirmat S.
D. hic ad 1. Resp. Magistrum in fine discursus suam
explicare sententiam, & propositam difficulta-
tem resolvere ex posita propositione in sensu
prædicto, quem meritò insufficientem pronū-
ciat S. D.

DIFFERT hic Vasq. de formali termino
processionis, & Zumel. a. 5. & Suar. lib. 6. cap.
6. Sed Capr. omnium optimè in 1. dist. 5. quæst.
prima.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum in diuinis sit potentia respectu actuum no-
tionalium.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod in
diuinis non sit potentia respectu actuum nota-
tionalium. Omnis enim potentia est vel actiua, vel pas-
siua. Sed neutra hic competere potest. Potentia enim
passiua in Deo non est, vt supra ostensum est. * Po-
tentia verò actiua non competit vni personæ, respectu
alterius: cum personæ diuina non sint factæ, vt osten-
sum est. * Ergo in diuinis non est potentia ad actus art. præ-
notionales.

2. Præterea. Potentia dicitur ad possibile. Sed
diuina personæ non sunt de numero possibilem, sed
de numero necessariorum: ergo respectu actuum no-
tionalium, quibus diuina personæ procedunt, non de-
bet poni potentia in diuinis.

3. Præterea. Filius procedit vt verbum, quod est
conceptio intellectus: Spiritus autem sanctus procedit
vt amor, qui pertinet ad voluntatem. Sed potentia in
Deo dicitur per comparationem ad effectus: non au-
tem